

מסביב לפרשה

קרח: דין שליחות

הרב יואב פלדמן

במדבר יח

כָּן תָּרִימוּ גַם אַתֶּם תְּרוּמַת

קידושין מא, א

שליחות מנלן? דתניא: ושלח - מלמד שהוא עושה שליח, ושלחה - מלמד שהיא עושה שליח, ואלא הא דתנן: האומר לשלוחו צא תרום - תרום כדעת בעל הבית, ואם אינו יודע דעת בעל הבית - תרום בבינונית אחד מחמשים, פיחת עשרה או הוסיף עשרה - תרומו תרומה, מנלן? וכי תימא דיליף מגירושין, מה לגירושין שכן ישנן חול! אמר קרא: אתם גם אתם, לרבות את השליח.

טור אבן העזר הלכות גיטין סימן קכא

היה בריא בשעה שצוה לכותבו ואח"כ אחזו החולי אין כותבין אותו בעודו בחליו ואם כתבו ונתנוהו בחליו אינו כלום

רמב"ם הלכות גירושין ב, טו

אמר כשהוא בריא כתבו גט ותנו לאשתי ואחר כך נבעת ממתיניו עד שיבריא וכותבין ונותנין לה, ואין צריך לחזור ולהמלך בו אחר שהבריא, ואם כתבו ונתנו קודם שיבריא הרי זה פסול.

אור שמח הלכות גירושין ב, טו

לכאורה תלוי בזה, אם נאמר דרך הפעולה של השליח הוי כאילו פעל המשלח, אז שפיר צריך המשלח [להיות] בר קנין ובר דעת באותה שעה שעושה השליח, אז נעשה כאילו פעל המשלח, אבל אם נאמר שהמשלח הוא עושה השליח כגופו, וידו של השליח חשוב כידו של המשלח. תו איכא למימר, דכיון דכבר נעשה השליח, לא איכפת לן במשלח אם בר דעת ובר קנין הוא.

דף מקורות

ובזה יש לומר דתלוי מה דפליג הפר"ח (א"ע) סי' ק"ך (סע"א) על הרמ"ה באם גירש השליח בנייר שלו מי מהני, דכתב, דכיון דהשליח במקומו, לא בעינן תו דליהוי הגט משל בעל, אלא כיון דהוי משל השליח סגי, ג"כ תלוי בזה, דאם נימא דרק הפעולה חשוב כאילו עשה המשלח, ודאי בעי שיהיה נייר של בעל, דאז נעשה כגירש הבעל בנייר שלו, אבל כי הוי נייר של שליח, אטו מי עדיף מאילו הנייר של אחר שלא הקנה להבעל, והוי כאילו גירש בנייר של אחר, אבל אם גוף השליח הוא עכשיו לגירושין כמשלח יש מקום לומר דסגי שיהא משל שליח.

ולכאורה הוא פלוגתת בעלי התלמוד בריש פרק האיש מקדש (קידושין) דף (מ"ב) [מ"ג ע"א], רב אמר שליח נעשה עד, אלומי קא מאלימנא למלתיה, דבי ר' שילא אמרי אין שליח נעשה עד, כיון דאמר מר שלוחו של אדם כמותו הוה ליה כגופו, ומייתי אח"כ פלוגתא דתנאי בהא, וקיי"ל שליח נעשה עד, הרי דבזה פליגי, דר"ש סובר דהשליח נעשה כגופו של המשלח, ורב סבר דרק שהפעולה של השליח מתיחסת אל המשלח, והוי כאילו נעשה מגוף המשלח, אבל אין השליח בעל דבר שיהא פסול לעדות, וז"ב.

תוספות רי"ד מסכת קידושין מב, ב

יש מקשים א"כ לכל דבר מצוה יועיל השליח ויאמר אדם לחבירו שב בסוכה בעבורי הנח תפילין בעבורי. ולאו מילתא היא שהמצוה שחייבו המקום לעשות בגופו האיך יפטר הוא על ידי שלוחו והוא לא יעשה כלום בודאי בגירושין ובקדושין מהני כי הוא המגרש ולא השליח שמה כתב בגט אנא פלוני פטרית פלונית וכן נמי האשה למי היא מקודשת כי אם לו והיא אשתו וכן בתרומה הוא נותן התרומה מפירותיו וכן בפסח הוא אוכלו ועל שמו ישחט ויזרק הדם אבל בסוכה הכי נמי יכול לומר לשליחו עשה לי סוכה והוא יושב בה אבל אם ישב בה חבירו לא קיים הוא כלום וכן לולב וציצית וכל המצות:

קצות החושן סימן קפב

(א) בכל דבר שלוחו של אדם כמותו. כתב בתוספות רי"ד דף (פ"ב) [מ"ב] [ע"ב] דקידושין (ד"ה שאני) ז"ל, יש מקשים א"כ לכל דבר מצוה יועיל השליח ויאמר אדם לחבירו שב בסוכה עבורי הנח תפילין עבורי. ולאו מילתא היא שהמצוה שחייבו המקום לעשות בגופו האיך יפטר הוא ע"י שלוחו והוא לא יעשה כלום, ודאי בגירושין וקידושין מהני כי הוא המגרש ולא השליח, שכותב בגט אנא פלוני פטרית פלונית, וכן נמי האשה למי היא מקודשת כי אם לו, וכן בתרומה הוא נותן התרומה מפירותיו, וכן בפסח הוא אוכל ועל שמו ישחט ויזרק הדם, אבל בסוכה ה"נ יכול לומר לשלוחו עשה לי סוכה והוא יושב בה, אבל אם ישב בה חבירו לא קיים הוא כלום וכן ציצית וכל המצות עכ"ל. וקשיא לי דהא בשליחות לדבר עבירה אי לא דגלי קרא דאין שליח לדבר עבירה הוי ליה בדין שליחות ואף על גב דאין המשלח עושה כלום, ולשמאי הזקן ס"ל דעושה שליח להרוג דשליח של אדם כמותו כדאיתא ריש פ"ב דקידושין (מג, א), ואין המשלח עושה כלום.

והנראה לענ"ד בזה כיון דשליח של אדם כמותו לא אמרינן אלא במידי דעשיה דאז הו"ל מעשה שלוחו כמותו, אבל במידי דליכא עשיה לא אמרינן שליח של אדם כמותו, וכמ"ש הרא"ש בפירושו לנדרים דף ע"ב [ע"ב ד"ה והא] בהא דעושה שליח להפר נדרי אשתו דפריך בגמרא והא לא שמיע ליה וכתב שם ז"ל, שמיעת האפוטרופוס אינה כשמיעת הבעל ואף על פי שעשאו שליח להפר, דבמידי דממילא לא שייך מינוי שליחות עכ"ל, ומש"ה בפסח וקידושין וגירושין הו"ל מעשה שליח כמותו

דף מקורות

וכאילו הוא בעצמו שחט הפסח, וכן בקידושין וגירושין כאילו הבעל עצמו נתן הקידושין או הגירושין, וכן למ"ד יש שליח לדבר עבירה דהוא במידי דמעשה ושייך מינוי שליחות, אבל בתפילין כשהשליח מניח התפילין הנחה זו שהיא עשיה חשוב כאילו המשלח עשה הנחה זו, אבל אכתי לא הניח התפילין על ראשו אלא על ראש שלוחו דאין גוף השליח כגוף המשלח, כיון דבמידי דממילא לא שייך מינוי שליחות. ומש"ה בציצית ותפילין וסוכה נהי דהו"ל עשיית השליח כעשיית המשלח, כיון דגוף שלוחו לא הוי כגופו לא עשה המעשה בגופו אלא בגוף שלוחו, אבל בפסח וקידושין וגירושין, שחיתת הפסח ומעשה קידושין וגירושין דהו"ל כאילו עשה הוא, הרי נגמר המעשה, ודו"ק ותשכח דהכי הוא ברירא דהך מלתא:

אור שמח הלכות שלוחין ושותפין פרק א

אמנם העיקר כתירוץ התוס' רי"ד, וכוונתו, דמכוון המצוה יתיחס אל גופו, כמו גיטין וקדושין, שמגרש פלוני ע"י שליח, ובגט נכתב שמו של המשלח, וכן בקדושין הכסף של המשלח, ולו מתקדשת, וכן עשיית סוכה שיושב המשלח בה, וכיו"ב, אבל לא היכא שהמעשה המרכזי התכליתי יהיה אך לשליח, כמו אם יאכל חבירו מצה או יניח תפילין, ורק חסר עוד גדר בזה, והוא דבמצות כוונת תורה שיאכלו כל ישראל פסח או מצה ומרור וכיו"ב, א"כ אם יאכל אחד עבור חבירו הלא ימלא אחד כריסו עבור כל העולם, ויתבטל מכוון התורה שכל ישראל יאכלו בעצמם, וכן סוכה, שהמכוון שכל ישראל ישבו בסוכות ולא אחד עבור כולם, רק באופן שהענין הוא של חבירו, שפסחו נשחט לשמו, והוא אוכל, וכן קדושין לשמו נתקדשה פלונית, וכל ישראל יהיו להן ג"כ נשים, אמנם ברציחה וחלב וערוה צריך לחפש טעמים לשלול השליחות, משום דמכוון התורה שכל ישראל לא יאכלו חלב וכל ישראל לא יבעלו ערוה, והנפש לא יהרג, א"כ אם עושה זה נגד מכוון התורה ע"י חבירו, הרי עבר על ידי סיבה על מכוון התורה, דהנפש נרצח והערוה נבעלה והחלב נאכל, לכן סד"א דיש שליח לדבר עבירה, וכן לשמאי ברציחה, ודוק כי זה האמת בס"ד: